

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

УДК 339.924

JEL Classification: F15

ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТІВ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ УГОДИ УКРАЇНИ ТА ЄС

Дербеньова Я.В., аспірант

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Анотація. В період глобалізації світ стає все більш єдиним, взаємопов'язаним, динамічним і складним. Відповідно стає необхідним не тільки враховувати внутрішні інтереси держав, а й підпорядковувати їх визначальним світовим процесам, що охоплюються поняттями інтеграції та глобалізації. В таких умовах збільшення кількості інтеграційних угод різного ступеню поглибленості вимагає ретельного кількісного і якісного аналізу. Предметом статті є інтеграційні процеси різної глибини, а її метою – вивчення теоретичних положень заданої тематики та систематизація отриманих результатів. Використовувались методи систематизації, узагальнення, дедукції, які є провідними на теоретичному рівні пізнання. В статті розглянуто теоретичні положення СОТ та ОЕСР щодо типології інтеграційних угод. Зазначено, що регіональна інтеграція має різні ступені глибини і при цьому до попереднього рівня інтеграції додається ряд елементів лібералізації загального економічного простору. При цьому укладання інтеграційних угод передбачає послідовне здійснення таких етапів як ідентифікація бар'єрів, кількісна і якісна оцінка ефектів, розробка рекомендацій. Висвітлено підходи до оцінки кількісних ефектів інтеграційних процесів за допомогою економічних моделей обчислюваної загальної рівноваги, гравітаційних та динамічних міжгалузевих моделей, моделей множинної регресії. Описано та систематизовано переваги та недоліки таких моделей та запропоновано шляхи їх використання для оцінки наслідків формування зони вільної торгівлі України та ЄС. Запропоновано використання ряду індексів для оцінки наслідків інтеграції, зокрема торговельних: індекс імпортозалежності, динаміки та структури товарообороту, індекс коплементарності торгівлі. Відповідно, результатами роботи є висновки, які базуються на приведених теоретичних положеннях оцінки ефектів інтеграційних угод.

Ключові слова: інтеграція, регіональні торговельні угоди, зона вільної торгівлі, оцінка ефективності РТУ, кількісні моделі, інтеграційні ефекти.

METHODS OF ASSESSING THE EFFECT OF INTEGRATION AGREEMENT BETWEEN UKRAINE AND THE EU

Yana Derbenova, Post-graduate

Taras Shevchenko Kyiv National University

Abstract. In the period of globalization the world is becoming united, interconnected, dynamic and complex. It becomes necessary to take into account the interests of the domestic economy, but also to subordinate them to global processes, covered by the concepts of integration and globalization. In such circumstances, increase in number of transactions of varying degrees of integration requires thorough quantitative and qualitative analysis. The subject of the article is the integration processes of different depths, and its purpose - to study theoretical positions of given topic and systematization of the results. There were used methods of systematization, generalization, deduction, which are applied to a theoretical level of knowledge. In the article the theoretical principles of the WTO and OECD typology of integration agreements are highlighted. It is noted that regional integration has different degrees of depth. Several elements of liberalization of the Common Economic Space are always included to the previous level of integration. Entering into integration agreements requires consistent implementation of such steps as identifying barriers, quantitative and qualitative assessment of effects and recommendations. The article focuses on the quantitative approaches to assessing the effects of the integration process through economic computable general equilibrium models, gravitational and dynamic intersectoral models, multiple regression models. The advantages and disadvantages of these models and the ways they use to assess the impact of the formation of a Free Trade Area between Ukraine and the EU were systematized and described. The use of indices to assess the impact of integration including trade is suggested. Accordingly, the findings are based on theoretical positions of integration agreements' effects assessment.

Keywords: integration, regional trade agreements, free trade zone, evaluating the effectiveness of RTA, quantitative models, integration effects.

Постановка проблеми. Підписання Україною Угоди про Зону вільної торгівлі з Європейським союзом - наступний після вступу до СОТ важливий крок на шляху інтеграції країни в світову економіку. Очікується, що передбачувані Угодою кроки зі скасування торговельних бар'єрів приведуть до поглиблення торговельних зв'язків з технологічно і економічно розвиненим партнером, що надасть Україні можливості для модернізації і розвитку своєї економіки. В таких умовах важливого значення набуває оцінка ефектів інтеграційної угоди для країн-учасників.

Загалом, починаючи з середини 90-х років світова економіка характеризується відчутним зростанням числа регіональних торгових угод. Станом на лютий 2016 року в ГАТТ / СОТ було нотифіковано 625 торгових угод, з яких реально функціонують 419. Більшість таких угод - це зони вільної торгівлі: з діючих угод на них припадають 90%, а на митні союзи-10%. В цілому бажання країн утворювати регіональні торговельні угоди було викликано їх прагненням стимулювати економічне зростання за рахунок надання членам поліпшеного доступу до ринків, використання ефекту масштабу, залучення прямих іноземних інвестицій на об'єднаний ринок, ефектів переливу технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання створення економічних союзів держав відносяться до найважливіших елементів довгострокової економічної політики, здійснення якої неможливе без всебічного аналізу наслідків прийнятих рішень. Дослідження змісту, структури та економічних ефектів зон вільної торгівлі в останні десятиліття проводилося в працях Дж. Бгаваті, Р.Болдуїна, П.Кругмана, Діксона, Дж.Андерсона, А.Клоппера, Д.С. Міда, Дж.Тімбергера та інших. Українські вчені В.Будкін, Д.Лук'яненко, А.Румянцев, А.Філіпенко та інші досліджували зони вільної торгівлі в контексті інтеграції та глобалізації економіки. У той же час відчувається дефіцит робіт, що дозволяють отримати кількісні оцінки можливих макроекономічних і галузевих ефектів від розширення процесів інтеграції для країн пострадянського простору.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У світі нотифіковано близько 560 угод про вільну торгівлю, також існує значний обсяг досліджень ефектів від подібних угод. Вичерпного переліку початкових умов і обставин при яких угода буде впливати позитивно, або негативно на країни, які беруть участь в ній, не існує. У зв'язку з цим на дослідників і аналітиків повинна бути покладена задача детального кількісного і якісного аналізу можливих ефектів інтеграції і обґрунтування подальших рекомендацій щодо корегування економічних наслідків.

Мета статті. Метою цієї роботи є узагальнення теоретичних положень, відображення яких в прикладних економічних моделях здатне істотно вплинути на результати оцінювання наслідків інтеграційних угод.

Виклад основного матеріалу. Сучасний процес глобалізації є багатогранним та суперечливим і поєднує підвищення як взаємозалежності (інтеграція) так і регіоналізації економік країн світу. Формування зон вільної торгівлі є відображенням таких тенденцій і базується на понятті «природних торговельних партнерів» (natural trade partners). Це означає, що коли дві чи більше країни є сусідніми чи географічно близькими, то відповідно менші логістичні витрати на взаємну торгівлю і більший власне обсяг торгівлі. Можливість збільшення обсягів торгівлі та інших позитивних ефектів інтеграції впливає на те, що більшість ЗВТ є двосторонніми (між сусідніми країнами) та регіональними (між географічно близькими державами).

СОТ виділяє три види регіональних торгових угод (РТУ): зону вільної торгівлі, митний союз і угоду про економічну інтеграцію (economic integration agreement). Згідно зі статтею XXIV ГАТТ (параграф 8), під зоною вільної торгівлі розуміється група з двох або більше митних територій, на яких усуваються мита та інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі (за винятком заходів, дозволених Статтями XI - XV і XX) практично для всієї торгівлі стосовно товарів, що походять з цих територій. Параграф 8 а статті XXIV визначає митний союз як заміну двох чи більше митних територій на одну митну територію таким чином, що: 1) мита та інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі (за винятком заходів, дозволених Статтями XI - XV і XX) скасовуються відносно основної частини торгівлі між складовими територіями союзу або, принаймні, відносно основної частини торгівлі товарами, які походять із таких територій; 2) практично ті ж мита та інші засоби регулювання торгівлі застосовуються кожним членом союзу по відношенню до торгівлі з територіями, які не включені в союз. Угода про економічну інтеграцію визначає стаття V ГАТС, відповідно до якої вона передбачає зняття бар'єрів на шляху руху послуг і інтеграцію ринку праці [Ошибка! Источник ссылки не найден.].

ОЕСР виділяє чотири форми регіональної економічної інтеграції: зону вільної торгівлі, митний союз, загальний ринок і економічний союз. Під загальним ринком розуміється митний союз з положеннями щодо лібералізації руху фактів виробництва (людей і капіталу). Економічний союз являє собою загальний ринок, що включає положення про гармонізацію ряду напрямків економічної політики.

Таким чином, будь-яка класифікація передбачає, що регіональна економічна інтеграція буває декількох рівнів або ступенів глибини. При цьому мається на увазі, що до попереднього рівня інтеграції додаються певні елементи лібералізації загального економічного простору, такі як:

- ліквідація тарифів і низки нетарифних бар'єрів між країнами (зони вільної торгівлі або часткові, секторальні зони вільної торгівлі);
- встановлення загального митного тарифу (митний союз);
- забезпечення свободи руху товарів, послуг і робочої сили (загальний ринок);
- гармонізація політики в області конкуренції, структурної, фіскальної, монетарної, соціальної політики (економічний союз);
- уніфікація економічної політики і створення наднаціональних інститутів (економічний і політичний союз).

В даний час форми економічної інтеграції постійно розвиваються і ускладнюються. Наприклад, зона вільної торгівлі і митний союз можуть містити в собі елементи більш високих рівнів інтеграції, зокрема зниження нетарифних бар'єрів, а також зняття обмежень в торгівлі послугами, русі капіталу і робочої сили. Це пов'язано зі зростаючим розумінням того, що з точки зору впливу на економіку зняття тільки торгових бар'єрів може призводити до набагато менших позитивних ефектів, аніж глибша інтеграція.

Укладання інтеграційних угод передбачає послідовне здійснення декількох етапів.

1. Ідентифікація бар'єрів. Дослідження поточного стану торгівлі, включаючи торгові бар'єри і нетарифні заходи, регуляторні відмінності, митні умови. Тобто, це визначення того, де є проблеми і що належить зробити.

2. Кількісна та якісна оцінка ефектів в рамках різних сценаріїв. На основі першого етапу проекту ця стадія буде включати в себе моделювання та кількісну оцінку (статистично обчислювані моделі загальної рівноваги, переважно з динамічними елементами, доповнені іншими методологічними підходами).

3. Розробка комплексу політичних рекомендацій для проведення переговорів.

Вивченню економічних ефектів регіональних торговельних угод присвячено велику кількість теоретичних робіт та емпіричних моделей. У них розглядаються питання впливу регіональної інтеграції на торгові потоки та економічне зростання, наявності конвергенції економічних показників між країнами-членами, визначення того, хто є найбільш бажаним партнером і яка форма даних угод найбільш ефективна і краща. Розглянемо детальніше моделі оцінки РТУ для країн-партнерів та світу як до, так і після укладання угоди.

1. Моделі обчислюваної загальної рівноваги (CGE моделі). Діксон і Парментар **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]** вказують на ряд особливостей моделей обчислюваної загальної рівноваги, або так званих CGE моделей (computable general equilibrium models), переваги та недоліки яких узагальнені в табл.1. Вся економіка представлена набором економічних суб'єктів (наприклад, домогосподарствами, фірмами, державою). Так як CGE моделі ставлять завдання щодо одночасного опису економіки в комплексі (всіх економічних суб'єктів, їх взаємодій, всіх ринків), до моделей застосовується термін general (загальні). При цьому в моделі вводиться гіпотеза про те, що на всіх ринках одночасно має існувати рівновага. Передбачається, що домогосподарства максимізують корисність, а фірми максимізують прибуток і (або) мінімізують витрати, ціни мають визначальний вплив на поведінку економічних суб'єктів. Також ці моделі можуть описувати і оптимізувати поведінку інших суб'єктів (держави, торгові союзи, експортери та імпортери).

CGE моделі забезпечують отримання кількісних результатів і називаються обчислюваними. Параметри CGE моделей оцінюються з використанням статистичних даних, куди можуть входити дані міжгалузевих балансів, матриці соціальних рахунків, еластичності заміщення окремих видів ресурсів, споживаних фірмами, і еластичності споживання домогосподарствами окремих товарів за доходом і ціною, а також еластичності експорту по зовнішньому попиту.

Таблиця 1-Переваги та недоліки моделей кількісної оцінки інтеграційних ефектів

Назва	Переваги	Недоліки
Модель обчислюваної загальної рівноваги	<p>Максимальне використання положень економічної теорії.</p> <p>Опис економіки як замкнутої цілісної системи, тобто врахування взаємного впливу всіх економічних суб'єктів.</p> <p>Враховують не тільки структуру виробництва і споживання, але і структуру утворення доходів і інституційну структуру економіки)</p>	<p>Передбачають, що прибуток фірм є нульовим, що не відповідає об'єктивній дійсності.</p> <p>Використання спеціально підготовлених наборів даних, в яких фактичні дані коригуються так, щоб базовий період моделі описував рівноважний стан [Ошибка! Источник ссылки не найден.].</p> <p>Передумова про рівноважний стан ринків не узгоджується з кризовими явищами в реальному житті.</p> <p>Складність визначення часового проміжку, я кому будуть отримані прогнозовані ефекти.</p> <p>Кількісні результати моделей залежать від обраних форм функціональної залежності, які визначаються не на основі статистичних даних, а на основі теоретичних уявлень про функціонування економіки [Ошибка! Источник ссылки не найден.].</p>
Гравітаційна модель	<p>Дозволяє в порівняно простій формі врахувати в єдиному рівнянні ключові фактори розвитку взаємної торгівлі між країнами.</p> <p>Дає змогу враховувати вплив інституційних чинників, таких як рівень державного регулювання економіки, культурні відмінності, рівень розвитку інфраструктури, наявність і рівень корупції.</p> <p>Дають змогу отримати оцінки впливу на розвиток зовнішньої торгівлі факторів, що не відбиваються безпосередньо в офіційних статистичних даних</p>	<p>Ця модель більше інших вразлива по відношенню до можливої невисокої кваліфікації і суб'єктивності експертів.</p> <p>Відсутній зворотний зв'язок, що відображає вплив розвитку зовнішньої торгівлі на економічне зростання. Це звужує сферу застосування гравітаційної моделі щодо аналізу інтеграційних процесів.</p> <p>Передбачається, що країна торгує всього одним умовним товаром, а значить, не можна визначити, які галузі виграють, а які і програють від розвитку зовнішньої торгівлі.</p>
Динамічна міжгалузева модель	<p>Розрахункові результати з дуже високим ступенем деталізації.</p> <p>Точно враховує ресурсні обмеження, що дає можливість отримання кількісних оцінок з найширшого кола питань: від вибору заходів економічної політики до розрахунку ефектів зовнішньоекономічної інтеграції.</p> <p>Оцінює вплив технологічних змін на динамічні та структурні характеристики розвитку економіки.</p> <p>Коефіцієнти рівнянь оцінюються на основі офіційно опублікованих часових рядів. Якість моделі можна перевірити за допомогою ретроспективного прогнозу.</p>	<p>Якісна робота з міжгалузевими моделями вимагає наявності великих дослідницьких колективів та об'ємного модельного інструментарію, який неможливо створити і налагодити в короткі терміни.</p>
Модель множинної регресії	<p>Переваги і недоліки, пов'язані з використанням даного підходу, практично збігаються з перевагами і недоліками застосування гравітаційних моделей.</p>	<p>До недоліків застосування даного підходу крім моментів, характерних для гравітаційної моделі, можна віднести критику самої виробничої функції.</p>

Джерело: складено автором на основі матеріалів [2, 3, 4, 5, 6]

2. Гравітаційні моделі. Гравітаційні моделі являють собою один із способів визначення і оцінки ключових факторів, що впливають на розвиток міжнародної торгівлі. Розвиток гравітаційних моделей почався з робіт Тінбергена і Андерсона [Ошибка! Источник ссылки не найден., Ошибка! Источник ссылки не найден.].

Як правило, пояснюючими факторами в гравітаційній моделі виступають величини ВВП торгуючих країн, географічна відстань між ними, а також додаткові фактори, що діють на рівні однієї країни або на двосторонньому рівні. До додаткових факторів належать: співвідношення цін всередині країн; наявність або відсутність культурно-історичних відмінностей між різними країнами (наприклад, може враховуватися фактор спільної мови); схожість, відмінність, взаємодоповнюваність країн за наявними факторами виробництва, структури випуску та витрат; наявність тарифних і нетарифних торгових обмежень; рівень розвитку інфраструктури; корупція.

Залежність від завдань дослідження і наявності необхідної інформації, формули гравітаційних моделей можуть відрізнятися від загальної форми. Одночасно з гравітаційною моделлю можуть використовуватися функції, що описують поведінку економічних суб'єктів торгуючих країн. Зокрема, може вводитися передумова про те, що поведінка економічних суб'єктів націлена на максимізацію корисності при наявності бюджетних обмежень. Призначення гравітаційних моделей полягає у визначенні потенціалу розвитку зовнішньої торгівлі між країнами.

3. Динамічні міжгалузеві моделі на основі таблиць "витрати-випуск" (input-output). Детальний опис цього методу, виклад його історичного розвитку і особливості практичного використання можна знайти в цілій низці робіт [Ошибка! Источник ссылки не найден., Ошибка! Источник ссылки не найден., Ошибка! Источник ссылки не найден.,10]. У таблицях «витрати-випуск» виділяються витрати галузі на придбання продукції всіх інших галузей і факторів виробництва, які в сукупності складають випуск галузі.

Витрати галузей на фактори виробництва (праця, амортизація основних фондів, підприємницький дохід, сплата податків) є доданою вартістю, яку вони створюють в процесі виробництва. Відбувається розподіл доданої вартості, створеної галузями через систему національних рахунків, на кінцеве споживання продукції галузей домашніми господарствами і валове нагромадження основного капіталу галузями. Даний розподіл є фундаментальною балансовою рівністю, яка говорить про те, що величина новоствореної в певний проміжок часу (рік) доданої вартості дорівнює кінцевому попиту або валовому внутрішньому продукту (як у вартісному, так і в натуральному вираженні). Наведена балансова рівність дозволяє повністю пов'язати динаміку цін на продукцію споживану домогосподарствами, фактори виробництва і продукцію, що експортується та імпортується.

Екзогенними параметрами в міжгалузевих моделях виступають параметри економічної політики і цільові показники сценарію розвитку. Сучасні міжгалузеві моделі є динамічними, тобто пов'язують поточну економічну діяльність з результатами, отриманими в попередні періоди часу. У загальному вигляді динамічна модель міжгалузевого балансу є системою одночасних рівнянь. Оцінка параметрів рівнянь здійснюється за допомогою економетричних процедур на основі часових рядів.

4. Моделі множинної регресії для оцінки впливу економічної інтеграції на динаміку ВВП. Даний підхід багато в чому ідентичний методиці використання гравітаційної моделі. Основна його відмінність полягає в тому, що оцінюється рівняння, яке має пояснювати не розвиток двосторонньої торгівлі, а динаміку ВВП. Відповідно, форма функціональної залежності в даному випадку близька до виробничої функції (в різних її модифікаціях). Тобто, в якості змінних, що пояснюють динаміку ВВП використовуються показники задіяних факторів виробництва суспільного продукту (капітал, праця, науково-технічний прогрес) і штучно сконструйовані змінні, що відображають процес економічної інтеграції. Після оцінки подібного рівняння в історичному періоді проводиться альтернативний розрахунок, в якому змінна економічної інтеграції залишається константою в часі. Різниця між фактичними значеннями ВВП і значеннями, розрахованими при постійному значенні змінної економічної інтеграції, є показником впливу інтеграційних процесів на динаміку ВВП/

Висновки. Як показує проведене узагальнення теоретичних і емпіричних досліджень, при оцінці ефектів глибокої і всеосяжної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС доцільно використовувати сукупність методів кількісного аналізу. Це дозволить розглянути різноманітні наслідки економічної інтеграції та отримати більш надійні оцінки.

На початкових етапах оцінки доцільно використовувати нескладні і інформативні методи аналізу, а саме розрахунки індексів, що дозволяють оцінити:

- наскільки сильно Україна залежить від торгівлі з ЄС (зовнішньоторговельна відкритість (експорт та імпорт по відношенню до ВВП); індекс імпортозалежності, який показує, яка частина внутрішнього попиту задовольняється за рахунок імпорту, в тому числі з ЄС; гранична схильність до імпорту, тобто наскільки змінюється імпорт з ЄС внаслідок зростання ВВП, індекс концентрації торгівлі по товарах і ринках; індекс внутрішньогалузевої торгівлі);

- який товар, сектор найбільш динамічно зростає в торгівлі з ЄС (товарна структура експорту, темпи зростання експорту товарів);

- як виглядає експортний кошик України в ЄС і країн решти світу з точки зору виявлених порівняльних переваг (індекси виявлених порівняльних переваг по окремих товарах і їх групах);

- наскільки комплементарною є торгівля між Україною та ЄС (індекс комплементарності торгівлі).

Для подальших оцінок слід використовувати більш складні методи, зокрема обчислювані моделі загальної рівноваги. Вони дозволяють здійснювати сценарну оцінку статичних ефектів як від простих форм інтеграції (зняття тарифних і нетарифних бар'єрів), так і більш глибоких, пов'язаних з усуненням обмежень на рух капіталу і робочої сили, гармонізацією законодавства і так далі.

Кількісні оцінки результатів зміни економічної (торгової) політики, отримані на основі обчислюваних моделей загальної рівноваги, мають цінність з точки зору не стільки конкретних числових значень, скільки ступеня впливу даних змін на економіку країни або групи країн. Це дозволяє зрозуміти, який варіант економічної (торгової) політики потребує менше часу. Незважаючи на наявні недоліки, в даний час обчислювані моделі загальної рівноваги є незамінним інструментом оцінки ефектів інтеграційних угод, оскільки дозволяють здійснювати імітаційне моделювання різних сценаріїв і форм регіональної інтеграції і оцінювати вплив на економіку в цілому, окремі сектори, торгівлю, доходи населення, рух робочої сили, екологію.

Для оцінки наслідків створення зони вільної торгівлі Україна - ЄС на окремі сектори можуть також застосовуватися моделі часткової рівноваги. Однак необхідно у них є такі ж обмеження, як і у моделей загальної рівноваги. Зробити прогнози дозволяють гравітаційні моделі. Беручи до уваги ефекти, що вже проявилися в результаті дії різних угод про вільну торгівлю в інших країнах і їх блоках, можна екстраполювати можливий ефект на досліджувані країни і розрахувати наслідки інтеграційних ініціатив. Крім того, гравітаційна модель дає можливість оцінити невикористаний потенціал через відсутність членства в тому чи іншому інтеграційному об'єднанні. При використанні гравітаційної моделі, як і при будь-якому іншому економетричному методі аналізу, велике значення мають якість статистичних даних і здатність адекватно відобразити в моделі зміни, пов'язані з економічною політикою.

Таким чином, робимо висновок, що жоден з розглянутих методів окремо не дозволяє всебічно оцінити наслідки створення поглибленої зони вільної торгівлі Україна - ЄС. Тому необхідно використовувати ці методи в комплексі, враховуючи їх сильні і слабкі сторони, можливості і обмеження. Необхідною умовою отримання якісних і надійних результатів при використанні названих методів є застосування в прикладному аналізі нових наукових розробок, представлених в економічній літературі, їх подальша адаптація та коригування відповідно поточних економічних реалій.

Перелік посилань:

1. *World Trade Organization [Електрон. ресурс]. – Режим доступа: http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf.*

2. *Dixon P.B. Computable general equilibrium modeling for policy analysis and forecasting / Amman H.M., Kendrick D.A., Rust J. (eds.) // Handbook of Computational Economics Elsevier Science B.V.-1996. -Vol. 1.- p 904.*

3. *Grassini M. "Rowing along the Computable General Equilibrium Modeling Mainstream" / Maurizio Grassini // Studies on Russian Economic Development.- 2009. - Vol. 20.- No 2.- p 23.*

4. *McKittrick, R.R. "The econometric critique of computable general equilibrium modeling: the role of functional forms" / R.R. McKittrick // Economic Modeling.- 1998. - No15. - pp.543-573.*

5. *Tinbergen J. "Shaping the World Economy: Suggestions for an International Economic Policy" / J. Tinbergen. // New York: The Twentieth Century Fund.- 1964. - Vol. 46.- No. 1. - pp. 271-273*

6. Anderson J. "A Theoretical Foundation for the Gravity Equation, American Economic Review"/ J. Anderson. - 1979. - Vol. 69.-pp. 106-116.
7. Clopper Almon "The Craft of Economic Modeling"/ Almon Clopper // Department of Economics of University of Maryland. – Springer, 2002. - №2. – 392 p.
8. Яременко Ю.В. (1981), "Структурные изменения в социалистической экономике". [Текст] / Ю.В. Яременко.- М. : Мысль, 1981. – 300 с..
9. Узьяков М. Н. "Отрасль в системе межотраслевых связей: возможности анализа и прогнозирования" / М.Н.Узьяков. – М.: ИНП РАН, 2002. – 215 с.
10. Douglas S. Meade "The U.S. Benchmark IO Table. History, Methodology, and Myths" [Електрон. ре-сурс]. – Режим доступа: <http://www.inforum.umd.edu/papers/conferences/2010/Made.pdf>
11. Cohen A. J. "Whatever Happened to the Cambridge Capital Theory Controversies?"/ A.J. Cohen, G.C. Harcourt / Journal of Economic Perspectives. - 2003. -Vol. 17.-No 1. - pp. 199–214.

Стаття надійшла: 08.01.2016 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горовий Д.А.

УДК 656.61(477)

JEL Classification: M 21

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ТА ТРАНЗИТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Котлубай В.О., к.е.н., доцент

Національний університет «Одеська юридична академія»

Анотація. У статті наведено результати дослідження розвитку світової торгівлі та їх зміни на найближчу перспективу. Досліджено стан експортної галузі України у 2015 р. З'ясовано основні проблеми, з якими Україна зіткнулася у 2015 р. та у попередні роки. Проаналізовано сальдо зовнішньої торгівлі України за останні роки та наведено основні країни, завдяки яким Україна отримувала найбільші доходи.

Предметом дослідження виступає розвиток експортного та транзитного потенціалу України. Метою дослідження є проведення аналізу сучасного стану експортної та транзитної галузей України та визначення можливих напрямків їх розвитку. Основними методами дослідження виступають структурний метод і метод статистичного аналізу, методи економіко-математичного і порівняльного аналізу, метод системного підходу, метод експертних оцінок.

Кадровий потенціал та дешева робоча сила, а також замалий розмір експортних квот дозволяють говорити про перспективність розвитку експорту ІТ послуг та послуг з будівництва.

Санкції ЄС та необхідність у реалізації енергоносіїв у Російській Федерації надають змогу Україні реалізуватися на цьому напрямку. Поряд з цим необхідно розуміти, що без розвитку вітчизняної транспортної інфраструктури будь-які інші способи не зможуть вирішити проблему втрати транзитних вантажів.

Сферою застосування результатів дослідження може бути: Міністерство інфраструктури України, Адміністрація морських портів України, Національна Академія Наук України, трубопровідний транспорт, експортноорієнтовані підприємства, науково-дослідні та проектно-конструкторські інститути, приватний сектор тощо.

Для досягнення розвитку експортної та транзитної галузей необхідна консолідація зусиль відповідних фахівців уряду, міністерств, галузевих інститутів та інших підприємств стосовно розробки та прийняття відповідних стратегічних напрямків для подолання проблеми зменшення обсягів експорту та транзиту.

Ключові слова: експорт, імпорт, транзит, транспорт, зовнішня торгівля, експортні квоти.

DEVELOPMENT OF EXPORT POTENTIAL OF UKRAINE AND TRANSIT

Vyacheslav Kotlubay, PhD in Economics, Assistant Professor
National University «Odessa Academy of Law»

Abstract. The article represents the results obtained in studies of world trade development and their changes in the near future. The state export industry of Ukraine in 2015 found out the main challenges facing Ukraine in 2015 and in previous years. Foreign trade balance of Ukraine in recent years is analyzed and the main countries due to which Ukraine has received the biggest revenue are provided.